

Projekt Europskih prijestolnica kulture

Nikolić, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:431042>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij

KATARINA NIKOLIĆ

Projekt Europskih prijestolnica kulture: usporedba Rijeke i Novog
Sada

European capitals of culture: comparison of Rijeka and Novi Sad

Završni rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu
Studijski smjer: Menadžment u turizmu

Projekt Europskih prijestolnica kulture: usporedba Rijeke i Novog Sada

European capitals of culture: comparison of Rijeka and Novi Sad

Završni rad

Kolegij: **Menadžment institucija kulture i umjetnosti**

Student: **Katarina NIKOLIĆ**

Mentor: doc. dr. sc. **Jelena Đurkin BADURINA**

Matični broj: **24123/17**

Opatija, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA STUDENTA –AUTORA O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Katarina Nikolić
(ime i prezime studenta)

24123/17
(matični broj studenta)

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____ 01.09.2023. _____

Katarina Nikolić

Potpis studenta

Sažetak

Metodom istraživačkog rada, analize tekstova i internetskih članaka prikupljene su informacije o projektu Europskih prijestolnica kulture te samoj izvedbi navedenog projekta u Rijeci i Novom Sadu. U radu je opisana povijest projekta i njegova važnost u razvitku kulture i turizma gradova i država. Navedeni su glavni motivi Rijeke i Novog Sada za kandidaturu te je opisan program koji su nudili posjetiteljima i lokalnom stanovništvu. Naglasak rada je na usporedbi izvedbe programa i projekta te koliko je objekata obnovljeno, što se promijenilo te kako projekt Europskih prijestolnica kulture utječe na daljnji razvoj gradova. S obzirom da se Rijeka našla usred pandemije korona virusa pod titulom grada prijestolnice većina događaja je bilo otkazano, dok je Novi Sad prošao kroz sličnu situaciju, ali su imali više vremena za prilagoditi program novonastalim uvjetima. Kroz rad je promatrano koliko uspješno su se gradovi snašli u uvjetima pandemije.

Ključne riječi: Europska prijestolnica kulture; Rijeka; Novi Sad

Sadržaj

Uvod	1
1. Projekt Europskih prijestolnica kulture	2
1.1. Projekt Europskih prijestolnica kulture	2
21.2. Povijest i ciljevi projekta	3-7
2. Rijeka prijestolnica kulture 2020. godine	7-8
2.1. Realizacija projekta	8-10
2.2. Kulturni program	10-11
2.3. Rijeka nakon Rijeke 2020.	12-14
3. Novi Sad prijestolnica kulture 2022. godine	14-15
3.1. Program i ciljevi projekta	15-18
3.2. Rezultati projekta EPK	18-19
4. Učinci projekta EPK na Rijeku i Novi Sad	19
4.1. Pozitivni i negativni učinci na Rijeku	19-20
4.2. Pozitivni i negativni učinci na Novi Sad	20-21
4.3. Usporedba Rijeke i Novog Sada	21
Zaključak	22
Bibliografija	23
Popis ilustracija	27

UVOD

Ovaj rad predstavlja analizu Rijeke i Novog Sada, dvaju gradova koji su proglašeni europskim prijestolnicama kulture. Rijeka je nosila titulu 2020. godine, dok je Novi Sad titulu odnio 2021. godine. Ispitujući njihovu kulturnu baštinu, umjetničke programe, angažman zajednice i dugoročne učinke, glavni cilj bio je identificirati sličnosti i razlike između Rijeke i Novog Sada kao Europskih prijestolnica kulture. Inicijativa Europska prijestolnica kulture, uspostavljena 1985., postala je prestižna titula koja se dodjeljuje gradovima diljem Europe koji pokazuju predanost promicanju i slavljenju svoje kulturne baštine.

Rijeka, poznata kao najveća hrvatska luka, ima dugu tradiciju prihvaćanja različitosti i umjetničkog izražavanja. Proglašenjem Rijeke Europskom prijestolnicom kulture, pružile su se razne mogućnosti za razvoj kulturne baštine i poticanje međukulturalnog dijaloga. Novi Sad, s druge strane, ima već brojne umjetničke i kulturne tradicije te je kroz titulu poboljšano postojeće i pokrenuto novo na kulturnoj sceni. Analizom uspješnosti provedbe projekta EPK, stječemo uvid u transformativnu snagu titule Europske prijestolnice kulture te utjecaj koji ima na kulturnu vitalnost i urbani razvoj gradova. Razumijevanje iskustava Rijeke i Novog Sada kao europskih prijestolnica kulture daje vrijedne lekcije budućim gradovima domaćinima. Kroz rad se naglašava važnost promicanja kulture, pokretanju gospodarskog rasta te se pokazuje snaga zajedništva. Smatra se kao glavni cilj rada pružiti sveobuhvatnu analizu Rijeke i Novog Sada, nudeći uvid u njihove jedinstvene doprinose, izazove s kojima su se suočili te nasljeđe koje ta dva grada ostavljaju. Proučavajući njihov razvoj i napredak, možemo bolje razumjeti važnost samog projekta.

1. Projekt Europskih prijestolnica kulture

Europska prijestolnica kulture je grad koji pripada Europskoj uniji te nosi istoimenu titulu. Europska komisija od 1985. godine dodjeljuje titulu gradovima kojima je u središtu razvoj kulturnog života. Projekt donosi ulaganje financijskih sredstava u razvoj kulture. Osnovna ideja je povezivanje građana Europe, upoznavanje različitih kultura, tradicija i različitosti zemalja Europe. Svake godine vijeće Europske unije službeno imenuje europske prijestolnice kulture te isti nose titulu jednu godinu. Značajno se povećava društvena i gospodarska uloga grada, organiziraju se manifestacije i događaji kroz koje se povećava broj posjetitelja. Kroz razvoj kulture nastoji se poboljšati kvaliteta života i osmišljena je dugoročna strategija za razvoj grada.

Opći ciljevi Europske prijestolnice kulture su (Ministarstvo Republike Hrvatske, 2019.):

- Očuvanje i promocija raznolikosti kultura u Europi i naglasak na njihovim zajedničkim značajkama;
- Povećanje osjećaja pripadnosti građana zajedničkom kulturnom prostoru;
- Poticanje kulturnog doprinosa dugoročno razvoju gradova u skladu s njihovim strategijama i prioritetima

Osim navedenih ciljeva iskustvo je pokazalo da je ovaj projekt izvrsna prilika za;

- Obnovu gradova
- Podizanje međunarodne prepoznatljivosti grada
- Poboljšanje imidža gradovima u očima njihovih stanovnika
- Poticanje razvoja turizma

Titulu Europske prijestolnice kulture do danas nosilo je više od 60 gradova diljem Europe. 2023. godine odabrana su tri grada – Eleusis (Grčka), Timisoara (Rumunjska) i Vezsprem (Mađarska).

1.1. Povijest i ciljevi projekta

Projekt Europska prijestolnica kulture u početku se zvao Europski grad kulture. Grčka ministrica kulture 1981. godine Meline Mercouri smatrala je da se kulturi nije pridavala jednaka važnost kao politici i gospodarstvu te je htjela promicati razvoj i kulturno obrazovanje unutar država članica Europske unije. U razgovoru sa tadašnjim grčkim ministrom Jackom Langom, zajedno su došli na ideju da jednom godišnje odaberu jedan grad kulture s ciljem da se građani Europe povežu i da se podigne svijest o zajedničkoj povijesti. Prema Melini Mercouri „došlo je vrijeme da se čuje i glas kulturnjaka jednako glasno kao i onaj tehnokratski te da kultura, umjetnost i kreativnost nisu ništa manje važni čimbenici od tehnologije, trgovine i ekonomije.“ (Palmer, 2009:41)

Prvi Europski grad kulture bila je Atena u ljeto 1985. godine. Ime projekta promijenjeno je 1999. godine u Europska prijestolnica kulture. Tijekom godina došlo do je velikog broja promjena zakona i odluka u okviru projekta pa možemo reći da su postojale četiri povijesne faze.

- Prva faza (1985. – 1996.)

U ovom razdoblju u projektu sudjelovale su samo zemlje članice Europske unije. Proces odabira grada koji će nositi titulu provodio se tako da su zemlje članice jednoglasno odabirale gradove koji su predstojeće prijestolnice te bi Europska komisija dala financijsku podršku za njihovu pripremu. Događaji koji su se planirali bazirali su se na već postojećim festivalima u gradovima te program nije bio cjelogodišnji. Razdoblje za planiranje i razvoj strategije u početku je bio puno kraći, što je predstavljalo veliki izazov za organizaciju i provedbu programa. Velika Britanija je bila prva država koja je predložila da se trajanje planiranja produži na četiri godine. Do značajne promjene dolazi 1990. godine kada je grad Glasgow osvojio titulu te iskoristio priliku da promjeni svoj imidž u kreativni i kulturni grad. Iskoristili su kulturološku politiku kao put prema urbanoj transformaciji, sa značajnim i održivim učinkom. (Mooney, 2004.). Glasgow je te godine imao veliki porast broja turista te se polako počeo razvijati i poboljšavati turizam. Inicijativa i glavno ostvarenje bilo je to da se projekt može iskoristiti za razvoj, urbanizaciju i poboljšanje kulture gradova. Gradovi koji su u ovom razdoblju osvojili titulu su (Pure Travel, 2012, „Guide to European Capital of Culture Cities“):

1985 Atena (Grčka)

1986 Firenca (Italija)

1987 Amsterdam (Nizozemska)

1988 Berlin (Njemačka)

1989 Paris (Francuska)

1991 Dublin (Irska)

1992 Madrid (Španjolska)

1993 Antwerpen (Belgija)

1994 Lisabon (Portugal)

1995 Luksemburg (Luksemburg)

1996 Kopenhagen (Danska)

- Druga faza (1997.-2004.)

U drugoj fazi došlo je do izmjena u regulacijama i samom odabiru gradova prijestolnica. Prvenstveno, 1997. godine uvedena je nagrada za grad koji osvoji titulu u iznosu od 1,5 milijuna eura. Godine 1999. Europski parlament i Vijeće EU složili su se promijeniti naziv programa te je tada ime promijenjeno u „Europska prijestolnica kulture“. Dok su ciljevi uglavnom ostali nepromijenjeni, proces odabira gradova je redizajniran. Povećao se kapacitet programa i došlo je do većeg EU centralizma, jer se odvijao pod pokroviteljstvom glavnog europskog kulturnog programa Kaleidoscope, koji je poticao umjetničko i kulturno stvaralaštvo, ali i znanje i širenje kulture europskih naroda. Isto tako u ovoj godini donesena je odluka da više nije samo jedan grad europska prijestolnica već je moguće da titulu osvoji više gradova. Kriteriji odabira bili su osmišljeni kako bi se osigurala ravnoteža između glavnih i sporednih gradova, gradova iz EU i izvan EU te po geografskom položaju. (Europski parlament, 2019. „U potrazi za savršenim kulturnim događajem“)

Gradovi koji su u ovom razdoblju osvojili titulu su (Pure Travel, 2012 „Guide to European Capital of Culture Cities“)

1997 Thessaloniki (Grčka)

1998 Stockholm (Švedska)

1999 Plovdiv (Bugarska) i Weimar (Njemačka)

2000 Avignon (Francuska), Bergen (Norveška), Bologna (Italija), Bruxelles (Belgija), Kraków (Poljska), Helsinki (Finska), Prag (Češka), Reykjavik (Island), Santiago de Compostela (Španjolska)

2001 Rotterdam (Nizozemska) i Porto (Portugal)

2002 Bruges (Belgija) i Salamanca (Španjolska)

2003 Graz (Austrija)

2004 Genova (Italija) i Lille (Francuska)

- Treća faza (2005. – 2019.)

Najopsežnija faza do sada, obuhvaćala je 29 gradova iz 29 zemalja.

Godine 2006. postavljen je prvi zakonodavni okvir te je program postao „Akcija zajednica“, što znači da više nije bio međuvladina djelatnost. To je dovelo do jasniji smjernica za odabir gradova čemu slijedi 2007. godina kada je na snagu stupila nova procedura odabira. Zemlje članice postale su same odgovorne za odabir gradova. U travnju 2014. godine Europski parlament i Vijeće usvojilo je inicijativu prema kojoj je određeno da grad u zemlji koja je kandidat, potencijalni kandidat za članstvo u Europskoj Uniji ili jedna od EFTA/EEA zemalja imaju pravo titule prijestolnice svake treće godine (Creative Europe, 2019). Nova procedura predviđala je da četiri godine prije ostvarenja projekta, imenovana država članica poslala bi nominaciju ili

nominacije Europskom parlamentu, Vijeću komisije i odbora regije. Nakon što se prođe cijeli postupak, u završnoj fazi, na Vijeću je bila odluka da imenuje EPK za dotičnu godinu. Bitna novost također 1999. godine bila je i odluka da grad kandidat u svojoj prijavi mora ponuditi kulturni projekt europskih dimenzija, što je u prijevodu označavalo kulturnu suradnju s ostalim europskim gradovima.

Ta novost svoju je realizaciju doživjela na samom početku treće faze, već 2005. godine. U Članku 3, Odluke 1419/1999/EZ jasno se naznačilo da se od grada kandidata tražiti sljedeće (Odluka 1622/2006/EZ):

1. istaknuti umjetnička zbivanja i stilove koje Europljani međusobno dijele i koji ga nadahnjuju ili kojima je dao značajan doprinos,
2. potaknuti manifestacije kojima će ljude iz drugih gradova država članica potaknuti na aktivno sudjelovanje u kulturnim zbivanjima što će dovesti do dugotrajne kulturne suradnje te potaknuti njihovo kretanje unutar Europske zajednice,
3. podupirati i razvijati kreativni rad koji predstavlja bitan element svake kulturne politike,
4. osigurati mobilizaciju i sudjelovanje velikih segmenata stanovništva i, kao posljedicu toga, društveni utjecaj tog djelovanja i njegov kontinuitet koji nadilazi trajanje manifestacija od jedne godine,
5. pospješiti prihvaćanje građana zajednice te osigurati širenje raznolikih manifestacija angažiranjem svih vrsta medija,
6. promicati dijalog između europskih kultura i onih iz drugih dijelova svijeta i u tom duhu poboljšati otvaranje prema drugima i razumijevanje drugih, što je osnovna kulturna vrijednost,
7. iskoristiti povijesno nasljeđe, urbanu arhitekturu i kvalitetu življenja u gradu.

Za razdoblje od 2009. do 2019. godine nove države članice uključene su u rotu i program je izmijenjen i dopunjen tako da su se svake godine imenovala dva EPK-a. Program je do 2010. godine bio otvoren za gradove svih europskih zemalja, uključujući i one koji nisu članice EU. To je otvorilo vrata državama poput Rumunjske, Norveške i Turske koje su osvojile titule. Povjerenstvo za praćenje i odabir gradova prijestolnica prošireno je sa sedam članova na trinaest. Uz dodatak novih članova koje su odabrale institucije EU, zatraženo je da imenuju šest stručnjaka u dogovoru s Europskom komisijom. Osim toga, odgovornost Komisije je proširena na praćenje napretka odabrane EPK u razdoblju do godine osvajanja naslova kako bi mogle primiti financijsku potporu. Od 2010. godine svi gradovi su podvrgnuti ovoj fazi praćenja. U 2013. godini odlučeno je da su posebno važna dva kriterija za kulturni program grada koji nosi titulu, a to su europska dimenzija te grad i građanstvo. Gradovi koji su osvojili titulu u ovoj fazi su (Pure Travel, 2012 „Guide to European Capital of Culture Cities“);

2005 Cork (Irska)

2006 Patras (Grčka)

2007 Sibiu (Rumunjska) i Luksemburg (Luksemburg)

2008 Liverpool (Ujedinjeno kraljevstvo) i Stavanger (Norveška)
2009 Vilnius (Litva) i Linz (Austrija)
2010 Essen (Njemačka) Istanbul (Turska) i Pečuh (Mađarska) 2011 Turku (Finska) i Talin (Estonija)
2012 Guimarães (Portugal) i Maribor (Slovenija)
2013 Marseille (Francuska) i Košice (Slovačka)
2014 Riga (Latvija) i Umeå (Švedska)
2015 Mons (Belgija) i Plzeň (Češka)
2016 San Sebastián (Španjolska) i Wrocław (Poljska)
2017 Aarhus (Danska) i Pafos (Cipar)
2018 Leeuwarden (Nizozemska) i Valletta (Malta)
2019 Matera (Italija) i Plovdiv (Bugarska)

- Četvrta faza (2020.-2033.)

Odluka koja je donesena 2013. godine (Odluka 1622/2006) je bila na snazi do 2019. godine. 20. srpnja 2012. godine Europska komisija objavila je zakonski prijedlog za uspostavu novih odluka i pravila za projekt EPK od 2020. do 2033. godine. U samom prijedlogu komisije navede je da opći ciljevi nove akcije trebaju biti (Europska komisija, 2012:10);

- Čuvati i promicati raznolikost europskih kultura i isticati značajke koje dijele
- Poticati doprinos kulture dugoročnom razvoju gradova

Kako bi riješili neke od glavnih poteškoća s kojima su se susretali u programu, Komisija je predložila sljedeće izmjene;

Kriteriji odabira su eksplicitniji i podijeljeni u šest kategorija – dugoročna strategija, sposobnost isporuke, kulturni i umjetnički sadržaj, Europska dimenzija, doseg i upravljanje.

Izmijenjena su pravila za nagradu Melina Mercouri, financijsku potporu koja se dodjeljuje određenom gradu. Nagrada se više neće isplaćivati unaprijed za godinu naslova, već sredinom godine kako bi se osiguralo da se gradovi drže i ispunjavaju svoje obaveze.

Predlaže se ponovno otvaranje akcije za potencijalne zemlje kandidate, putem otvorenog natječaja, koji bi bio organiziran svake treće godine. U ovoj fazi gradovi koji su osvojili titulu/odabrani za EPK su (European Capital of Culture, 2016);

2020 - 2021 Rijeka (Hrvatska) i Galway (Irska)

2022 Kaunas (Litvanija), Novi Sad (Srbija) i Esch-sur-Alzette (Luxembourg)

2023 Veszprem (Mađarska), Timisaoara (Rumunjska) i Eleusis (Grčka)

2024 Tartu (Estonija), Bad Ischl (Austrija) i Bodo (Norveška)

2025 Nova Gorica (Slovenija) i Chemnitz (Njemačka)

2026 Trenčín (Slovačka) i Oulu (Finska)

2027 Liepāja (Latvija) i Évora (Portugal)

Uspjeh projekta i koncepta bio je toliki da je inspirirao i druge regije u svijetu. Deset godina nakon uvođenja u Europsku uniju, arapska skupina u organizaciji Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (Unesco) pokrenula je sličan događaj za arapske prijestolnice. Inicijativa za Američku prijestolnicu kulture započela je 1997. godine.

2. Rijeka prijestolnica kulture 2020. godine

Rijeka je treći po veličini grad u Hrvatskoj, najveća hrvatska luka te administrativno središte Primorsko - goranske županije. Svojevrsna „Europa u malom“ postala je mjesto dinamičnog života, simbol duha i slobodnih ideja te grad u koji su svi dobrodošli.

„Rijeka je pomalo umoran grad koji treba ponovno stvoriti sliku o sebi. Zbog toga Rijeka treba Europu. Moramo posegnuti izvan vlastitih uspomena i pripovijesti na koje smo navikli, o uspješnoj luci i prosperitetnom industrijskom gradu, jer taj grad jednostavno više ne postoji. Iščeznuo je krajem prošloga stoljeća, zajedno s 25 000 izgubljenih radnih mjesta, ostavljajući napuštene tvorničke hale, dimnjake i postrojenja.” (Tim RI:2020, 2016.: 2). Ovim riječima su kulturni djelatnici i zaposlenici gradske uprave obrazložili motivaciju grada Rijeke za kandidaturu za Europsku prijestolnicu kulture.

Rijeci je 24. ožujka 2016. godine dodijeljena prestižna titula Europske prijestolnice kulture 2020. za program „Luka različitosti“, čiji je cilj stvoriti grad kulture i kreativnosti za Europu i budućnost. Proces selekcije trajao je gotovo dvije godine i odvijao se putem Ministarstva kulture.

Slika 1. – logo Rijeke za EPK „Luka različitosti“ (rijeka2020.eu)

Odjel gradske uprave za kulturu Grada Rijeke uvrstio je kandidaturu Rijeke za EPK 2020. godine kao jedan od najvažniji strateških projekata u Prijedlog strategije kulturnog razvitka Grada Rijeke 2013. – 2020.. U travnju 2013. godine prijedlog je usvojilo Gradsko Vijeće grada Rijeke.

„Pripremati kandidaturu, kao i sam projekt, dugotrajan je proces koji zahtijeva značajne ljudske i financijske resurse, no u našoj viziji ovaj projekt nije izolirano jednogodišnje događanje, već kruna svih nastojanja, ulaganja i promjena koje će se dogoditi u kulturi narednih godina. U našoj je viziji, također, to održivi projekt čiji će kulturni, gospodarski i društveni učinci biti dugotrajni, koji će dati neophodan poticaj za konačnu transformaciju Rijeke u grad kreativnosti i znanja. Kandidirati se za europsku prijestolnicu kulture znači imati viziju, vjerovati u pokretačku snagu kulture i dobrobit kulture za sva područja života, znači željeti podijeliti tu viziju sa svim akterima u kulturi, građanima i cijelom zajednicom, regijom pa i šire, znači

željeti učvrstiti međunarodnu poziciju Rijeke, promovirati vrijednosti našeg načina života, još čvršće se vezati vjerom u zajedničku budućnost.” (Grad Rijeka, 2013.: 26-27).

EPK Europski parlament i Vijeće Europske unije donijeli su odluku kojom su definirali aktivnosti provedbe projekta, nakon čega je Ministarstvo kulture RH raspisalo i provelo natječaj temeljem kojeg su gradovi u RH kandidirali svoje projekte. Gradovi su imali 10 mjeseci za pripremu kandidature i pisanje prijavnice. Imenovanje hrvatskog grada EPK donesena je 24. ožujka 2016. godine. Proglašenje je održano u Muzeju Mimara u Zagrebu te je Rijeka tada održala završnu prezentaciju svoje kandidature.

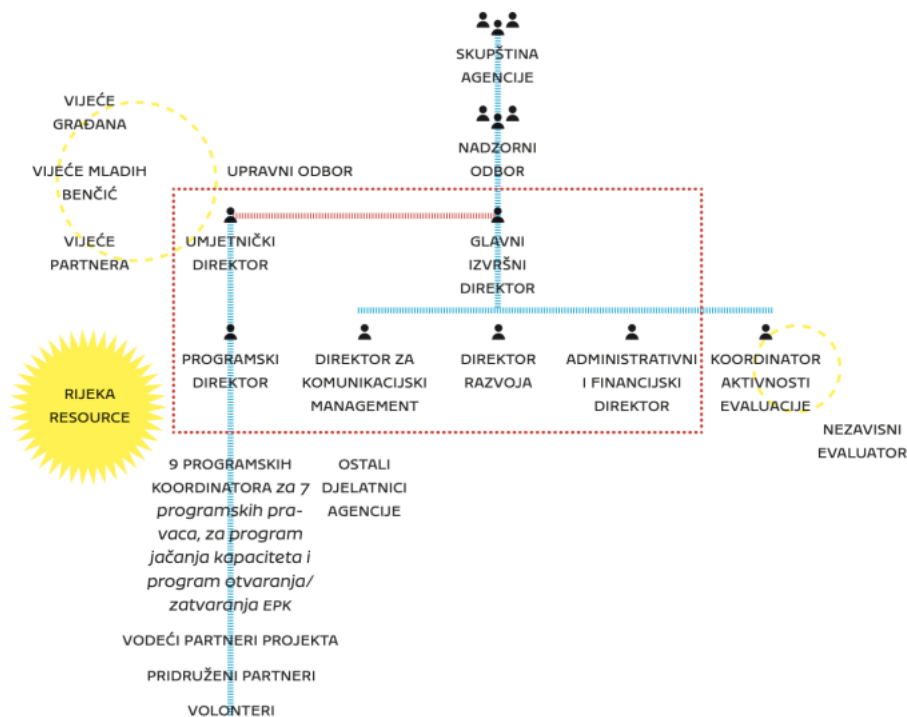
Ciljevi kandidature Grada Rijeke bili su;

- Kreirati brojne kulturne programe visoke umjetničke razine
- Kreirati kulturni program s jakom europskom dimenzijom i transnacionalnom suradnjom
- Uključiti širok raspon građana
- Poboljšati kulturnu infrastrukturu
- Razviti vještine, kapacitete i upravljačke sposobnosti kulturnog sektora
- Potaknuti partnerstva i suradnju s drugim sektorima
- Promovirati grad i njegove kulturne programe te poboljšati međunarodnu orijentaciju i vidljivost grada Rijeke

Tim mladih ljudi koji su zaposleni u tvrtki RIJEKA 2020 d.o.o., uz suradnju sa svim riječkim kulturnim ustanovama, radili su na pripremi i organizaciji programa za 2020. godinu.

2.1.Realizacija projekta

Organizacijska struktura koja je vodila projekt EPK je neprofitna organizacija Rijeka 2020. Vlasnik tvrtke je sam grad Rijeka te je njeno poslovanje bilo predviđeno od trenutka kada je Rijeka odabrana za prijestolnicu kulture 2020. te do kraja 2021. godine. Cijeli tim ljudi je sudjelovao u provedbi i planiranju projekta, od Upravnog vijeća, komunikacijskog menadžmenta, Vijeća građana te mnogih drugih.

Slika 2. – „Organigram Rijeka 2020.“ (Tim Ri:2020, 2016: 92)

Rijeka je imala u planu vrlo bogat i raznolik program. Na području bivše tvornice Rikard Benčić u Krešimirovoj ulici četiri zgrade industrijske baštine su trebale dobiti kulturnu namjenu te su osigurali novi prostor za – Muzej grada Rijeke, Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Gradska knjižnica Rijeka i Dječja kuća koja je namijenjena razvoju dječje kreativnosti, prva ustanova takve vrste u Hrvatskoj. Obnavljao se Brod Galeb koji je postao brod – muzej i kulturno – turistička atrakcija u Rijeci. Za navedene obnove Rijeka je dobila bespovratna europska financijska sredstva u ukupnom iznosu od gotovo 140 milijuna kuna, a zgrade su se obnavljale i dovršavale kroz sve tri godine od kada je Rijeka osvojila titulu. Uređen je prostor RiHub u Grohovčevoj ulici kao središnje mjesto za informiranje o projektu Europske prijestolnice kulture te mjesto okupljanja građana, provođenja edukacija, zajedničkog rada i razvoja kreativnosti. S obzirom da je 2020. godina bila najgora godina u svim aspektima gospodarstva i turizma radi pandemije korona virusa, mnogi događaji su morali biti otkazani radi zabrane okupljanja. Ostvarivanje svih postavljenih ciljeva je tada bilo ugroženo te je dovelo u pitanje i neizvjesnost sve buduće događaje povezane sa EPK.

Tadašnji gradonačelnik Rijeke Vojko Obersnel izjavio je (142. sjednica Odbora regija Europske unije, 4. veljače 2021.); “Usprkos teškim okolnostima, uspjeli smo uspješno provesti značajni dio programa EPK. Pandemija je skrenula pažnju na važnost umjetnosti i kulture za ljudskoj svakodnevnici kao i na socijalnu uključenost, a bitnom se pokazala digitalna sfera u stvaranju i primanju kulturnih sadržaja.

Iako smo uspjeli provesti revidirani program, moram reći da je projekt Europske prijestolnice kulture pretrpio snažan udarac pojavom pandemije koji je rezultirao velikim smanjenjem financija. Programski proračun od ukupno 30 milijuna EUR, smanjen je za 40 posto u 2020. godini, što je ostvarivanje programa učinilo vrlo izazovnim.“

U to vrijeme Hrvatska je bila pogođena i razornim potresima te je i to značajno utjecalo na cjelokupni program.

„Sve navedeno navodi nas na zaključak da su potrebne revidirane kulturne politike koje će voditi računa o potrebama kulturnog sektora ali i o mogućnostima povezivanja kulture s drugim sektorima. Lekcije naučene kroz iskustvo EPK-a zasigurno bi mogle doprinijeti dijalogu o novim kulturnim politikama, koji se, po mom mišljenju, ne može provesti bez općeg okvira na razini EU, s financijskim mehanizmima usmjerenim posebno i precizno na kulturna i umjetnička područja. U vremenu kada je prioritet svih zemalja opstanak i oporavak gospodarstava, teško je očekivati da će nacionalne Vlade dati prednost kulturi i dati sredstva EU za oporavak kulture. Pogotovo ako uzmemo u obzir da je, uz ekonomski rast, podrška javnom zdravstvu glavni cilj u borbi protiv pandemije COVID u svim zemljama”

Kada je došlo do pandemije, Rijeka se okrenula više prema lokalnim umjetnicima te su morali na nove i kreativne načine okrenuti program. Tako je s obzirom na situaciju u svijetu, Rijeka brojila preko 53 tisuće posjetitelja na 400 kulturnih programa koji su se održavali cijelo ljeto. Realizirani cilj projekta bila je obnova industrijskog kompleksa Benčić.

2.2. Kulturni program

Kulturni program obuhvaćao je festivale i manifestacije, akcije i atrakcije, kazališne i plesne nastupe, koncertne opere, dječje programe, programe usmjerene k uključivanju i aktiviranju građana. Glavna vodilja programa je bila spojiti kulturno – umjetničke manifestacije međunarodnog odjeka i izvedbi tradicijske baštine. Koncept se temeljio na tri glavne programske teme koje su prepoznate kao poveznica između riječkog urbanog, lokalnog identiteta i ideje suvremene Europe, točnije Europske unije – tema vode, integrirana u već popularni slogan Rijeke kao „grada koji teče“, tema rada – s naglaskom na postindustrijskom radu i perspektivama rada u budućnosti. Zadnja tema – migracija kojom se budućnost Europe određuje sve većom mobilnošću i spremnošću da prihvatimo druge. Kulturni program bio je raznolik i bogat te je unatoč pandemiji održano preko 400 programa te je ostvaren jedan od najvažnijih ciljeva, a to je obogaćena kulturna scena te ponuda brojnih novih iskustava riječkoj publici. Najveći doprinos samom projektu imali su zasigurno volonteri koji je bilo više od 360 te su značajno doprinijeli razvitku i realizaciji programa. U intervjuu koordinatrica za suradnju s medijima i komunikaciju na društvenim mrežama, gđa. Iva Balen izjavila je (rijeka2020.eu,2020); „Unatoč pandemiji koja je u 2020. godini zaustavila ili usporila gotovo cijeli svijet, riječki projekt „Europske prijestolnice kulture“ ipak održan, a ostvaren je i jedan od najvažnijih ciljeva projekta - osnažena je gradska kulturna scena, odnosno omogućeno je stjecanje novih znanja velikom broju mladih ljudi uključenih u kreiranje i osmišljavanje projekata i programa. EPK je također ponudio nova iskustva riječkoj publici i onima koji su posjetili Rijeku (unatoč strogim epidemiološkim mjerama). U trideset šestoj godini u kojoj je Rijeka nosila titulu EPK održano oko 500 kulturnih događanja, što je doista impresivan broj ako se uzme u obzir da je to bila godina zatvaranja, ograničenja kretanja, okupljanja i drugih mjera protiv pandemije. Uz prethodno spomenuta znanja i stečena iskustva, nasljeđe EPK je i kulturna četvrt „Benčić“ s Dječjom kućom, Muzejom grada Rijeke, novom knjižnicom i Muzejom moderne i suvremene umjetnosti. Tu su i trajne skulpture svjetskih, europskih i hrvatskih umjetnika koje čine novu kulturu i turističku rutu i bave se aktualnim temama relevantnim za njihove lokacije na Kvarneru. Riječke „kulturne“ zgrade i objekti ostat će trajno dobro namijenjeno Riječanima i posjetiteljima da uživaju u kulturno obogaćenoj ponudi, kao i za daljnji razvoj turističkih aktivnosti i lokaliteta u gradu i regiji. Najvažniji segment Rijeke kao europske prijestolnice kulture zasigurno čine ljudi, svi oni ljudi koji su sudjelovali u stvaranju i provedbi programa, svi posjetitelji koji su kulturu konzumirali više od godinu dana, ali i mnogi volonteri koji su se pridružili projektu. Tijekom 2020. godine više od 360 volontera doniralo je više od 5000 sati svom gradu i ovom projektu svojim sudjelovanjem. Organizacija i razvoj festivala, izložbi, predstava, koncerata i mnogih drugih kulturnih i zabavnih događanja nastavlja se i nakon EPK. Kako bi se to postiglo, u Rijeci i regiji održano je nekoliko programa

za građane s ciljem privlačenja velikog broja ljudi zainteresiranih za stjecanje znanja, vještina i potrebnog iskustva za organizaciju kulturnih događanja. Također, projekt „Europske prijestolnice kulture“ omogućio je Sveučilištu u Rijeci, važnom partneru projekta, provedbu novih studijskih programa koji će imati značajan utjecaj na budućnost riječkog kulturnog segmenta.

Jedan od takvih programa je „DeltaLab“ - Centar za urbani prijelaz, arhitekturu i urbanizam. Nadalje, kao rezultat razvoja kulturne diplomacije kao sastavnog dijela projekta Europske prijestolnice kulture, Rijeka je temeljem naslova EPK uspostavila niz međunarodnih strateških partnerstava.” (gđa Balen, 2021, pers. comm., 10.8.2021).

Jedna od prilagodbi na situaciju je bila online virtualna izložba „Granice – između reda i kaosa“ te konferencija Europske mreže muzejskih organizacija „NEMO“ u kojoj je virtualno sudjelovalo preko 250 svjetskih stručnjaka. Dio kulturnog programa dobilo je odobrenje da se može održavati i 2021. godine, ali su svi bili prilagođeni uvjetima i pravilima za pandemiju. Jedan od načina zahvale svim volonterima bila je izložba fotografija postavljena na Korzu. Na fotografijama su volonteri koji sudjeluju u raznim aktivnostima kao što su radionice, promocije, eventi, festivali i koncerti. Volonteri su odvojili preko osam tisuća sati te uložili trud kako bi se projekt EPK realizirao. U planu je bio veliki broj koncerata, ali ih je dosta nažalost otkazano. Jedna od zanimljivih realizacija je „Učionica“ - integrirani program učenja. Projekt je osmišljen u svrhu izgradnje i revitalizacije kapaciteta profesionalnih sudionika kulturnog sektora, kao i šire lokalne zajednice. „Program je podrazumijevao ulaganje u ljude, a rezultirao je njihovim osobnim i profesionalnim razvojem, istodobno i osnaživanjem udruga i ustanova u kulturi” (Brkić, Letunić, 2021: 4).

Program je činilo više od 60 aktivnosti s više od 1455 polaznika koji su se educirali o kulturnom menadžmentu (nav. dj. 2021: 4). Tako je održano ukupno 15 radionica, 8 seminara, pretkonferencijskih programa, konferencija, 6 kontinuiranih edukacijskih programa s 32 radionice, 312 mentorskih sati i 3 međunarodna projekta (nav. dj. 2021: 4). U stvaranju programa sudjelovali su 122 nacionalna i međunarodna predavača, a kao rezultat nastalo je 7 edukacijskih skripti (nav. dj. 2021: 4). Nadalje, nastala je „Virtualna biblioteka”, zbirka pisanih i video materijala koja je dostupna na službenoj web stranici Rijeka 2020 – EPK. Možemo zaključiti da je grad Rijeka unatoč brojnim preprekama i nemogućnosti utjecaja na pandemiju, odlično predstavila Rijeku kao prijestolnicu kulture. Još jedna od zanimljivijih realizacija je promidžbeni film „Rijeka I miss you“ turističke zajednice grada Rijeke. Snimljen je uz suradnju s produkcijskom kućom Balduči film te svjetski nagrađivanih i poznatih partnera: producentica i scenaristica Spomenka Saraga i redatelj Herve Tirmarche. Tijekom snimanja filma koji je bio prije izbivanja pandemije, nije se ni moglo naslutiti ili planirati kako će naslov izabrane muzičke podloge i samog filma, I miss you (nedostaješ mi), obilježiti turističku sezonu i tako zapravo postati slogan turizma i turističkih aktivnosti u 2020. godini. Promotivni film snimao se na brojnim atraktivnim lokacijama u Rijeci, kojim se Rijeka predstavlja kao cjelogodišnja turistička i city-break destinacija. Filmom se kroz niz atraktivnih kadrova željelo „provesti gledatelja“ kroz grad i posebnosti koje ga krasi, od prekrasnog Trsatskog kaštela koji ponosno stoji nad gradom, riječkih muzeja s jedinstvenim eksponatima, vrhunskim delicijama prekrasnih riječkih restorana sve do jedne od najljepših ribarnica u Europi. Film je osvojio 9 nagrada te je jedan od uspješnijih projekata EPK-a.

2.3. Rijeka nakon Rijeke 2020

Ponijeti titulu Europske prijestolnice kulture je velika stvar koja nosi i veliku odgovornost. Otvaraju se nove mogućnosti i razvijaju se strategije za poboljšanje cjelokupnog života. Od samog osvajanja titule do realizacije programa postoji puno nepredvidivih situacija i događaja kao što je u ovom slučaju bilo otkazivanje programa u ožujku 2020. godine uslijed pandemije korona virusa. Programska knjiga iz 2020. godine postaje svojevrsni arhiv budućnosti: u njoj su pohranjene ideje i aktivnosti, zasade onih praksi koje se željelo razvijati (npr. sudionički programi s građanstvom) u smislu potencijala za neku bolju budućnost. No, i u doslovnom smislu postaje arhiv budućnosti, koliko god to oksimoronski zvuči, jer se pohranjuje ono što se nije dogodilo. Programska knjiga iz 2020. već predviđa i „nasljeđe EPK“, a jedan segment toga definiranog i željenog nasljeđa je i „kultura koja traje“. U tom će se smislu odjeci EPK-a pratiti u vremenu koje dolazi, u budućnosti, kako u smislu materijalnog nasljeđa (kulturne infrastrukture u urbanom tkivu), tako i nematerijalnog nasljeđa onih sastavnica EPK-a koje su se aktivno stvarale – povezivanja i participacije građana, volontiranja u kulturi, gradnje povjerenja, učenja o suvremenoj kulturi – sve zajedno dugoročno daje podlogu i priliku za resemantizaciju riječkog identiteta. (N. Škrbić Alempijević, V. Gulin Zrnić: Rijeka 2020: resemantizacija gradskog identiteta kulturom).

Rijeci je ovaj projekt osigurao izgradnju kulturnih zgrada, financiranih europskim novcem, u bivšem industrijskom kompleksu tvornice Rikard Benčić koji je trajno postao riječki „art kvart“. Razvile su se i manifestacije koje traju i danas, poput Dječjeg festivala Tobogan i festivala koji proslavlja svjetsku glazbu i gastronomiju – Porto Etno. Za građane Rijeke i regije organizirane su brojne edukacije iz područja organizacije kulturnih događaja, kulturne produkcije i slično. Isto tako građani su se uključili u projekt i predlagali različite ideje za unaprjeđenje života u gradu te su na taj način preuzeli aktivnu ulogu u uređenju Rijeke. Dječji festival Tobogan se održava već par godina u Rijeci te je i 2023. održan od 28.6. do 8.7.. Festival je posvećen djeci i poticanju njihove kreativnosti, kroz čak 111 radionica, susreta, igara i izvedbi. U godini pandemije, festival se isto održao, ali zbog epidemioloških razloga je broj posjetitelja bio ograničen na 300. Program je bio otvoren 16.07. na trgu Ivana Klobučarića sa koncertom i cirkuskim spektaklom. Radionice koje su se održale bile su namijenjene različitim dobnim skupinama te je svako dijete moglo pronaći nešto zabavno za sebe. Potraga za blagom u Art-kinu, vježbanje kreativnosti kroz MMS memory, radionica DJ-inga, escape room, filmski kviz i street art šetnja samo su neke od zanimljivih događaja koje je festival nudio. Festival Porto Etno održavao se od 1. do 3. listopada 2020. godine na različitim lokacijama od prošlih godina – Hrvatski kulturni dom na Sušaku, terasa hotela Neboder i trg ispred Građevinske škole. Na otvorenju festivala nastupali su LADO Electro te grupa Če bo bo, če na na. Nakon EPK projekta, festival se nastavljao održavati, te je ove godine održan od 1. do 3. lipnja. Prvi dan festivala otvorio je Porto Etno Orkestar, a zatvorila ga je španjolska grupa Ketekalles. Gastro program nudili su predstavnici manjina koji djeluju u Rijeci i županiji te su posjetitelji mogli isprobati njihove nacionalne gastro specijalitete. Riječki karneval je još jedna manifestacija koja se održava već dugi niz godina te je ni epidemiološke mjere nisu mogle zaustaviti. Karneval 37. po redu, održao se od 17. siječnja do 26. veljače 2021. godine te je tradicionalno započeo na Antonju s puhanjem u antonjski rog i tada maškare preuzimaju vlast. Slogan karnevala je bio – „Budi što želiš!“ te su održane i manifestacije poput Humanitarnog maškaranog bala, Dani smijeha u karnevalu i dječja maškarana povorka. Jubilarni 40. Riječki karneval održao se od 19. veljače 2023. te je okupio gotovo 9 tisuća sudionika u 90 karnevalskih grupa i 56 alegorijskih kola. Bogati program nudio je preko 75 događanja te

okupio ljude iz cijeloga svijeta. S obzirom na veliki broj volontera koji su bili uključeni u projekt, veliki odaziv se dogodio i među građanima za stvaranjem promjena. U okviru projekta prijestolnice provedene su dvije akcije „Uključi se“ namijenjene građanima Rijeke kao poziv na predlaganje manjih projekata uređenja grada zelenilom ili provođenje manjih kulturno-društvenih događanja u kvartovima. Pozivi su uključivali i prijave u tzv. Vijeće građana koje procjenjuje kvalitetu prijavljenih projekata i odabire najkvalitetnije za uvrštenje u EPK program i financiranje u sklopu projekta. Pozivu se odazvao i u ove akcije uključio velik broj pojedinaca i skupina građana koji su ukupno prijavili 141 projekt, a 155 građana prijavilo se za participiranje u Vijeću građana. U prvom krugu odabrano je 11 projekata, a neki od njih bili su; „Čitajmo zajedno ispod krošnje stabala“, „Trg svete Barbare djeci“ gdje su volonteri uredili i oživjeli prostor trga u središtu grada, projekt „Ostvari san, skuhaj si sam!“ čiji je cilj bio osposobiti starije osobe koje ne znaju kuhati te kako bi bili samostalniji te mnogi drugi projekti koji su uspješno provedeni. Do danas su građani uključeni u život i razvoj grada kroz pokrete Civilnih inicijativa, Zelenog vala i Vijeća građana te mogu aktivno sudjelovati u unapređenju kvalitete života u svom gradu.

Ostvareni ciljevi grada Rijeke su;

- Spektakl otvaranja sa 30 tisuća posjetitelja
- Nove kulturno – turističke rute
- 8 trajnih umjetničkih instalacija na obali Kvarnera i otocima
- Više od 400 kulturnih događaja
- 2 nova festivala „Tobogan“ i „Porto Etno“
- Novi interdisciplinarni Sveučilišni program; arhitektura i urbanizam
- „Rijeka – I miss you“ višestruko nagrađivani promotivni film

Ostvareni turistički promet u Rijeci u 2020. godini s obzirom na pandemiju pretrpio je značajan pad u odnosu na 2019. godinu. Veliki broj smještajnih kapaciteta nije radio te su mjere bile vrlo stroge. Ostvareno je 61.675 dolazaka, što je 37% od ukupnog broja dolazaka ostvarenih u 2019. godini. Domaći turisti ostvarili su 56.075 noćenja, dok su strani turisti ostvarili 163.683 noćenja.

	Dolasci			Noćenja		
	Strani	Domaći	Ukupno	Strani	Domaći	Ukupno
2019.	135.191	31.377	166.568	387.947	79.773	467.720
2020.	42.143	19.551	61.694	163.683	56.075	219.758
Indeks 20./19.	31	62	37	42	70	47

Tablica 1. – ostvareni dolasci i noćenja domaćih i stranih turista
(izvor: TZG Rijeke – izvještaj o turističkom prometu)

S obzirom da je 2020. godina bila krizna godina za sve, rezultati u 2021. godini su bili značajno bolji, ostvareno je 109.932 dolaska, što je 78% više od istog razdoblja u 2020. godini te 371.949 noćenja. U 2022. godini ostvareno je 569.859 noćenja, što je 53% više od broja noćenja u istom

razdoblju 2021. godine. Ostvareno je 182.952 dolaska, za 66% više od broja dolazaka u 2021. godini.

	Dolasci			Noćenja		
	Strani	Domaći	Ukupno	Strani	Domaći	Ukupno
2021.	84.358	25.574	109.932	308.701	63.248	371.949
2022.	147.953	34.999	182.952	494.603	75.256	569.859
Indeks 22./21.	175	137	166	160	119	153

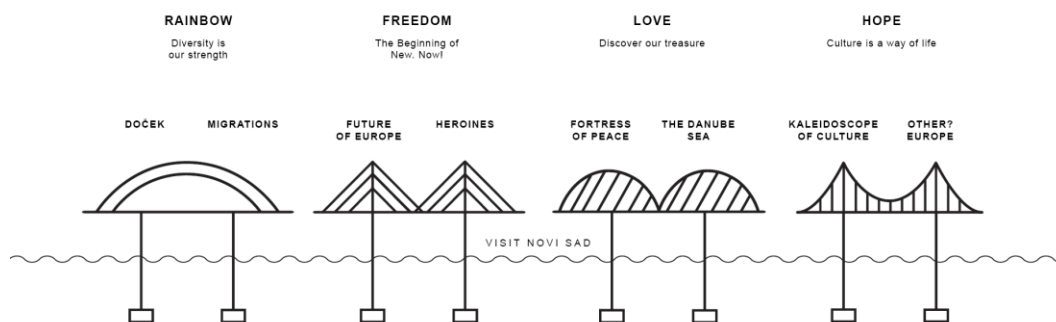
Tablica 2. – ostvareni dolasci i noćenja domaćih i stranih turista 21./22.
(izvor: TZG Rijeka – izvještaj o turističkom prometu)

Od početka projekta u planu je bilo razviti događaje i stvoriti nešto što će se održati i nakon godine titule. Zgrade i objekti kulture ostaju trajno dobro građanima Rijeke i posjetiteljima, a to su objekti Dječja kuća, Muzej Grada, Knjižnica i MMSU (Muzej moderne i suvremene umjetnosti). Obnovljena je zgrada Exportdrva na Delti i prostor RiHuba koji je uređen 2018. godine. Na području Kvarnera ostaju brojne skulpture svjetskih i hrvatskih umjetnika. Jedna od većih promjena koju je donijela titula EPK je svakako novi studijski program na Sveučilištu u Rijeci – DeltaLab te projekt Učionica za obrazovanje djece i mladih. Na kraju se grad dobro snašao kroz cijelu krizu te su na kreativne i inovativne načine prilagodili program i ostvarili uspjeh koliko su im uvjeti dozvoljavali.

3. Novi Sad – prijestolnica kulture 2022.

Novi Sad grad je na lijevoj obali Dunava u Srbiji, upravno sjedište Autonomne pokrajine Vojvodine. Pored užega dijela i od Novoga Sada 5-6 km udaljena naselja Futog, pod dijelove grada se svrstavaju i mjesta na desnoj obali Dunava, Srijemska Kamenica i Petrovaradin, ali i 12 naselja, koja se svrstavaju kao širi dio grada. Novi Sad predstavlja upravno, gospodarsko, kulturno, prometno i znanstveno središte Autonomne pokrajine Vojvodine. S 231 798 stanovnika u naselju Novi Sad i 277 522 u širem urbanom području, drugi je grad po broju stanovnika u Srbiji nakon Beograda.

„Želimo da Novi Sad postane Europska prijestolnica kulture, jer vjerujemo da, kroz kulturu dijaloga kao načina rješavanja sukoba, možemo integrirati Novi Sad i Srbiju u Europski kulturni prostor. Dobivanje ove titule bila bi izvanredna prilika za promoviranje prednosti i dobrih iskustava Novog Sada kao tolerantne, multinacionalne i multikulturalne zajednice. U doba migracija i konflikata želimo ponuditi Europi iskustvo dvadeset i jedne etničke zajednice koje ovdje žive u slozi, a da zauzvrat od Europe dobijemo najviše standarde i dostignuća koja Europa može pružiti.“ (Novi Sad 2021 – prijavna knjiga).

Slika 3. – Logo Novog Sada – EPK 2022. (www.novisad2022.rs)

Novi Sad je među prvim gradovima van Europske Unije koji je proglašen za Europsku prijestolnicu kulture. Krajem 2020. godine, 23. prosinca, donesena je službena odluka Europske komisije o pomicanju godine titule za 2022. uslijed globalne krize izazvane pandemijom korona virusa. Odluka je stupila na snagu 1. siječnja 2021. godine. Ceremonija otvaranja godine titule održana je 13. siječnja 2022. godine, u okviru Dočeka, jednog od najvažnijih projekata. Doček proslavlja dvije Nove godine, dva datuma, dva računanja vremena kroz vizualnu i izvođačku umjetnost. Na taj način slavi interkulturalne elemente karakteristične za Novi Sad i to u periodu kada etničke zajednice slave svoje praznike. Točno 352 dana kasnije Novi Sad simbolično zatvara godinu titule, 31. prosinca 2022. godine. Proces monitoringa započinje odmah nakon osvajanja titule i provodi se kroz tri formalna panela 2017., 2019. i 2022. godine kroz podnošenje izvještaja o napretku projekta. Program je baziran na sloganu „Za nove mostove“ koji predstavlja ideju izgradnje novih mostova suradnje i razmjene između umjetnika i organizacija iz Novog Sada i Srbije sa kulturnom scenom Europe. Definirana su

prema postojećim novosadskim mostovima odnosno prema vrijednostima koje grad želi izgraditi i razviti – Most Duge (različitost je naša snaga), Most Slobode (Početak novog. Sada!), Ljubav (otkrijmo naše blago) i Most Nade (kultura je način života). Mostovi se dijele na programske lukove, a ukupno osam ih je bilo u 2022. godini; Doček, Selidbe, Budućnost Europe, Heroine, Tvrđava mira, Dunavsko more, Kaleidoskop kulture i Druga Europa. Umjetnički koncept baziran je na osnovnim vrijednostima Europske unije, kao što su ljudska prava, multikulturalnost, interkulturalni dijalog, ekološka svijest, mirovne politike. Ove vrijednosti promoviraju ideju otvorenog demokratskog društva baziranog na suvremenom humanizmu.

3.1. Program i ciljevi projekta

Most Duga – cilj je reintegracija Srbije, Vojvodine i Novog Sada u europski kulturni prostor.

- Kroz različite forme participativne demokracije koristiti kulturu kao način rješavanja sukoba na način da se poveća broj kulturnih događaja i obrazovnih programa koji promoviraju toleranciju i nenasilje u društvu, javnih konferencija i seminara koji ukazuju na probleme u lokalnoj zajednici.
- Pokretanje interkulturalnog dijaloga između stanovnika Novog Sada kroz promoviranje kulturne različitosti grada i zajedničke europske tradiciji (migranti, manjine i starosjedioci) na način da umjetnici koji su predstavnici nacionalnih zajednica imaju veću vidljivost, bolja suradnja između udruženja i grupa građana različitog etničkog, geografskog i socijalnog podrijetla.

Doček (most koji povezuje) je glavni dio programa mosta Duge. „Dvije nove godine, dva obračuna vremena, dvije abecede i dvije umjetnosti kroz dva programa projekt Europska prijestolnica kulture biti će jedinstvena proslava u Europi. Stoga, građani Europe pridružite nam se u proslavi interkulturalnog identiteta Novog Sada kroz posebno osmišljen program koji će slaviti vrijednosti i raznolikost kroz tradicionalni i suvremeni umjetnički izražaj na brojnim gradskim lokacijama. Slavljenjem različitosti i kreativnosti kroz sjajne izvođačke spektakle, atraktivno svjetlo i digitalne oblike izražavanja, kreirati ćemo jedinstvenu atmosferu koja će poslužiti kao uvertira za uzbudljivu godinu Europske prijestolnice kulture.“ (Novi Sad knjiga programa EPK 2022.)

Doček Nove godine (Doček) u Novom Sadu ima jedinstvenu multikulturalnost: dočekuje se Nova godina dva puta, po 'novom' gregorijanskom i starom 'julijanskom' kalendaru, 31. prosinca i 13. siječnja. Taj dualizam potiče razmatranje vremenskog aspekta Dočeka figurativno, u dvije kulturološke perspektive. Glavni cilj ovog 'mosta' je premostiti nesklad između 20. i 21. vijeka reintegracijom Srbije, Vojvodine i Novog Sada u europski kulturni prostor, a Europa bi dobila nove modele integracije, dijaloga i pomirenja. Neki od dijelova ovog programa su; Migracije, Budućnost Europe, Heroine, Šator mira, Dunavsko more, Kaleidoskop kulture i Druga? Europa. Održano je mnoštvo predstava, izložbi, radionica i koncerata s ciljem da se građani Novog Sada i posjetitelji zbliže i zajedničkim snagama rješavaju probleme koji utječu na sve.

Most Sloboda – cilj je jačanje kreativne industrije i sektora za mlade

„Jačanjem kreativnih industrija i omladinskog sektora, Novi Sad bi osnažio šansu da zadrži svoje mlade umjetnike i pritom podjednako otvori vrata za život i rad mnogobrojnim mladim kreativcima iz regije, cijele Europe i svijeta.“ (NoviSad2022, prijavna knjiga)

Glavni ciljevi su;

- Definirati i označiti kreativne industrije u Novom Sadu i okolini na osnovu europskih iskustava na način da se provelo istraživanje o stanju i kapacitetima kreativnih industrija u gradu i okolici te je predložen model koji odgovara postojećim resursima.
- Poticati razvoj kreativnih industrija kroz međusektorsku i međunarodnu suradnju na način da se poveća broj projekata na bazi međusektorske suradnje, da se poveća broj razmjena i suradnje s kreativnim odjelima u drugim gradovima EPK te da se poveća zainteresiranost poslovnog sektora za suradnju s kreativnim sektorom
- Poticanje institucionalne podrške kreativnog sektora i start up programa u kreativnim industrijama i povećanje zaposlenosti među mladima.

Most Nada – kulturni kapacitet i javni prostori

„Ovim mostom želimo preobratiti sve građane i sve ljude u kulturi iz pasivnog stanja obojenog apatijom i uzajamnim nepovjerenjem u proaktivno, kreativno stanje, osjećaj zajedništva i ponosa na svoj grad. Novosađani i Novosađanke se preko ovog mosta identificiraju s nadom u bolje sutra i u nadvladavanje zastarjelih kulturnih modela i praksi, jačanje ljudskih i prostornih resursa kroz decentralizaciju od centra do periferije.“ (NoviSad2022, 2016, prijavna knjiga)

Glavni ciljevi su;

- Razvijati kapacitete kulturne infrastrukture i ojačati postojeće na način da se poveća broj novih prostora za kulturnu produkciju i događaje, decentralizacija kulturne infrastrukture i povećanje broja nove i raznolike publike
- Osigurati mobilnost kulturnih sadržaja uz poticanje i promociju autentične kulturne produkcije u različitim dijelovima grada
- Osigurati različite oblike formalnog i neformalnog obrazovanja radi povećanja kapaciteta kulturnih operatera, nevladinih organizacija, lokalnih samouprava i slično

Primjeri projekata za realizaciju ovih ciljeva su;

- 46 urbanih džepova označava podjelu Novog Sada na 46 mjesnih zajednica i svaka od njih je zainteresirana za obnovu javnih gradskih prostora. Izrađena je projekt oblikovanja malih zelenih oaza koja je usklađena sa urbanističkom dokumentacijom
- Sinergija – međunarodni festival manjih kazališta
- Migracije u umjetnosti – organizirana izložba umjetnika koji u svom radu koriste elemente suvremenog i tradicionalno te se istražuju kulturne i povijesne promjene koje su utjecale na današnji kulturni profil Novog Sada
- (Re)konekcija projekt kojim se planira uspostaviti KAT festival i Portal ženske scene radi očuvanja feminističke baštine u novim digitalnim formama, uz nastojanje da aktualno stvaralaštvo žena učini vidljivim

Novi most – kulturno naslijeđe i gostoprimstvo

„Poslije višegodišnje izolacije, Novi Sad i njegovi građani izgubili su širu europsku perspektivu u kojoj procjenjuju i vrednuju bogatstvo vlastitog kulturnog naslijeđa. Ovaj most donosi novi koncept kulturnog naslijeđa i gostoprimstva, novi način odnosa prema našoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Ovo nije postojeći most, već most koji će biti izgrađen tokom priprema za 2021, a što je još važnije o imenu tog mosta odlučit će sami građani na referendumu. Glavni cilj je povećati atraktivnost Novog Sada kao turističke destinacije, promovirati njegovu autentičnost i učiniti kulturno naslijeđe dostupno široj publici.“ (Novi Sad – knjiga programa EPK 2021).

Glavni ciljevi ovog mosta su;

- Reinterpretirati materijalno i nematerijalno kulturno naslijeđe i animirati publiku na način da se poveća broj posjetitelja, da publika bude motivirana vrednovati sadržaje za lokalno kulturno naslijeđe te da se poveća raznovrsnost kulturno-turističke ponude povezane s kulturnim naslijeđem
- Stvoriti nove modele predstavljanja kulturnog naslijeđa i jačanje doživljaja posjetitelja korištenjem novih tehnologija na način da se kulturni operateri, IT sektor, nauka i javna poduzeća povežu
- Povećati uključenost lokalnog stanovništva u aktivnosti očuvanja i promocije autentičnog kulturnog naslijeđa grada na način da građani, nevladine organizacije i pojedinci surađuju zajedničkim snagama

3.2. Rezultati projekta EPK Novi Sad

„Kada je Novi Sad 2016. godine proglašen Europskom prijestolnicom kulture za 2022. godinu, ovaj grad umjetnosti prešao je prvi stepenicu ostvarenja jednog sna – sna Srpske Atine kao mjesta odavno poznatog po kulturi i umjetnosti, nauci i fakultetu, multikulturalnosti, sportu... Istovremeno, kandidatura za titulu EPK bila je izazov za naš grad zbog koje je trebalo aktivirati sve postojeće, aktivne, ali i one zapostavljene i zaboravljene resurse iz kulture, kao i sve one izvore koji imaju kulturni potencijal. Upravo tu spadaju barokni gradić u podnožju čuvene Petrovaradinske tvrđave, zatim ulice najstarijeg novosadskog kraja, modernističke građevine upisane u povijest europske arhitekture i industrijski objekti kojima je dana nova namjena.

Sada kada se osvrnemo na uzbudljivu godinu titule za nama, podsjetimo se starih prostora za kulturu, trajno upisanih na kulturnu i turističku mapu Novog Sada, koja je obnovljena i

prenamijenjena zahvaljujući EPK, a ostaju kao trajna vrijednost Novom Sadu i Novosađanima.“ (NoviSad2020, Nemanja Milenković, 2020.)

Kroz projekt EPK u Novom Sadu obnovljeno je pet središta kulture koji potječu iz dalekog 17. stoljeća – Petrovaradinska tvrđava, 18. stoljeće Almaški kraj koji je najstariji dio grada zaštićen kao povijesno-ambijentalna cjelina. Iz 19. stoljeća sam centar grada i Pozorišni trg na kojem je smješteno najstarije srpsko kazalište – Srpsko narodno kazalište, a iz 20. stoljeća Distrikt, koji nosi stogodišnje industrijsko naslijeđe sada je pretvoren u centar suvremenog stvaralaštva. Na kraju 21. stoljeće obilježeno je mrežom kulturnih stanica, kao novim središtem kulture i novim kulturnim modelom ovog dijela Europe.

Podgrađe predstavlja arhitektonski barokni dragulj Novog Sada i jedno je od najvećih europskih utvrda, koja je građena tijekom 17. i 18. stoljeća. Temelji su postavljeni 1962. godine, a sada je to jedno od pet kulturnih središta Novog Sada. Titula EPK doprinijela je obnovi Podgrađa te je sada zablistao nakon 300 godina. Sinonim za Doček u Novom Sadu postalo je Podgrađe.

Almaški dio grada, najstariji je dio grada koji potiče iz 18. stoljeća. Danas je jedinstveni arhitektonsko – urbanistički kompleks, u kojem se još uvijek osjeti stari duh Novog Sada. Ovdje se nalazi najveća pravoslavna crkva u Novom Sadu, Akademija umjetnosti, radionice Srpskog narodnog kazališta i Matica srpska – najstarija srpska književna, kulturna i obrazovna ustanova. Nakon 200 godina obnovljena je tvornica Svile – Svilara koja se sada zove Kulturna stanica Svilara. Postao je zaštićena kulturno – povijesna cjelina.

Centar Novog Sada, koji oduševljava svojom arhitekturom, ponosno ističe brojne znamenitosti poput Crkve imena Marijinog, među Novosađanima poznata kao Katedrala, zatim spomenik Svetozaru Miletiću, najstarije kazalište – Srpsko narodno kazalište. Trg galerija je prostor koji povezuje tri muzejske-galerijske ustanove; Galerija Matice srpske, Spomen zbirka Pavla Beljanskog i Galerija Rajka Mamuzića. Srce grada bilo je epicentar Dočeka 7530. godine, gdje smo bili svjedoci predstave Zeniteum. Pored Dočeka, program EPK oživio je i nekadašnji Korzo, od davnina poznat kao gradsko šetalište i mjesto susreta. Već petu godinu za redom manifestacija Korzo održava se u centru grada na ulici Mihajila Pupina, a ideja da se koncerti klasične glazbe održavaju na otvorenom oduševila je publiku.

Distrikt je zapušteni industrijski kompleks poznatiji kao Kineska četvrt sa 100 godina dugom poviješću. Na inicijativu Europske prijestolnice kulture, industrijsko naslijeđe na 11.000 kvadrata postalo je centar kulturnih događanja. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća započelo je iseljavanje industrije i od tada je Kineska četvrt postala oronuli i zapušteni dio grada. Ostaci trošnih tvornica bili su na korak do rušenja, a zahvaljujući projektu EPK, Novi Sad je uspio sačuvati ove objekte od uništenja i pretvorio ih je u nova mjesta za proizvodnju kulture, jedinstveni centar suvremenog stvaralaštva.

Kulturne stanice nastale su isto zahvaljujući EPK-u te su dokaz da kultura u Novom Sadu zaista postaje način života te se ostvarila veza između umjetnika i građana. Osam kulturnih stanica su; Edšeg, Svilara, Liman, Barka, Bukovac, Mlin, Rumenka i Karavan.

4. Učinci projekta EPK na Rijeku i Novi Sad

4.1 Pozitivni i negativni učinci projekta EPK na grad Rijeku

Jedan od najznačajnijih pozitivnih učinaka je zasigurno iznimno veliki broj građana volontera koji su bili uključeni u sam program. Volonterskom programu dodijeljene su i dvije nagrade: državna nagrada za volontiranje za fizičku osobu – dodijeljena je koordinatorici volontera Asji Brusić te je Hrvatski dom na Sušaku dobio priznanje za razvoj civilnog društva. U trećem kvartalu 2020. godine je održan najveći broj aktivnosti, čak 390 programa sa preko 50 tisuća posjetitelja. Kulturni aspekt učinaka je svakako pozitivan jer je Rijeka s obzirom na sve poteškoće realizirala i prilagodila svoj plan novonastaloj situaciji. Sam program otvorenja je imao veliku medijsku popraćenost, „Kao jedan od primjera uspješnog utjecaja na sliku (imidž) grada možemo navesti uspješan program Otvorenja u trajanju od 24 sata koji je imao veliku medijsku popraćenost, u domaćim i stranim medijima kao i na društvenim mrežama. Također, treba spomenuti i 38 središnji program i svečanost koja se održala u HNK Ivana pl. Zajca uz prijenos uživo nacionalne televizije (PR vrijednost objava vezanih uz Otvorenje, premašuje 67 milijuna kuna; objavljeno je gotovo 9,500 objava s 92% pozitivnih impresija)“ (Rijeka2020, 2020: 7). Evaluacija i monitoring projekta prošao je vrlo uspješno te sudeći po komentarima Rijeka se jako uspješno suočila sa svim izazovima: „Rijeka 2020 može djelovati kao pozitivan primjer kako EPK može utjecati na kulturni razvoj. Grad je u potpunosti prihvatio mogućnosti koje proizlaze iz naslova Europske prijestolnice kulture. Proces je pomogao Rijeci da stvori novi identitet i uspostavi čvršće veze s regijom i ostalim dijelovima Hrvatske. Snažna podrška od grada, profesionalni, stabilni i predani tim važne su osnove za uspješno ostvarenje projekta. Panel čestita gradu Rijeci za učinkovito korištenje financijski mogućnosti na europskoj razini te poticanje razvoja kulturne infrastrukture.“ (Second monitoring report, rijeka2020). U početku je planiran mali broj posjetitelja radi pandemije, ali na kraju je sve ukupno bilo preko 450 programa te 160 tisuća ljudi koji su prisustvovali programu – 120 tisuća uživo i 42 tisuće online. Naravno, najnegativniji učinak je imala pandemija korona virusa na cjelokupni razvoj projekta i uvelike je utjecao na promjenu organizacije i planiranje novih događanja. Kako su tvrtka RIJEKA 2020 i Grad Rijeka sudjelovali u izvedbi projekta, kada je krenula pandemija donijeli su odluku o kolektivnom višku 59 zaposlenih jer su računali da će sredstva iz proračuna biti smanjena. I u lipnju je došlo do nove promjene jer je tadašnja direktorica dala ostavku radi novonastale situacije s pandemijom. Možemo zaključiti da je Rijeku snašlo puno izazova i dodatnih komplikacija te se puno projekata nije ostvarilo ili je prešlo u online verziju poput virtualne izložbe „Granice – između reda i kaosa“ i godišnja konferencija Europske mreže muzejskih organizacija. Radi smanjenja budžeta, morali su se usredotočiti na lokalne umjetnike i održavanje događaja na otvorenom. Bez obzira na sve što se zakompliciralo, smatram da je Rijeka uspješno ispunila svoj zadatak uz mogućnost bolje provedbe određenih projekata poput broda Galeb koji je bio planiran te do danas još nije završen.

4.2 Pozitivni i negativni učinci projekta EPK na Novi Sad

Projekt EPK imao je najveći pozitivan učinak na kulturnu obnovu starih prostora u Novom Sadu. Obnovljeno je pet središta kulture od kojih neki potječu iz 17. stoljeća. Petrovaradinska tvrđava, Almaški kraj, centar grada i Pozorišni trg na kojem je smješteno najstarije srpsko kazalište – Srpsko narodno kazalište te Distrikt koji nosi stogodišnje industrijsko naslijeđe. Zahvaljujući projektu Novi Sad broji i osam novih Kulturnih stanica kojom su ostvarili vezu

između umjetnika i građana. Broj posjetitelja u petom mjesecu u Novom Sadu iznosio je 26.211 te je ostvareno 58.304 noćenja što je najveći ostvareni turistički promet u jednom mjesecu u posljednjih 20 godina u Novom Sadu. S obzirom na 2019. godinu, ostvareno je 48,3% više noćenja, dok su se dolasci povećali za čak 185,5%. Po navedenim podacima možemo zaključiti da je projekt EPK imao i više nego pozitivan učinak na turizam grada. Novi Sad je bio usred priprema da postane EPK kada je SZO 11. travnja 2020. proglasila pandemiju Covida-19. Preporuke SZO o mjerama protiv oboljenja poput držanja distance od između jednog i 1,8 metara, nošenje maski i izbjegavanje gužve bilo je u neskladu s manifestacijama koje su dio EPK programa i podrazumijevaju masovnost i učešće svih građana u svojstvu publike. Dok se Rijeka morala prilagođavati i mijenjati program "u hodu", Novi Sad je imao čitavu godinu za promjene, ali taj zadatak nije bio mnogo lakši. Naime, stručna javnost nije mogla reći koliko će pandemija trajati, hoće li virus ostati isti ili mutirati i kakve će uopće mjere biti na snazi 2021. Sve je bilo u domeni 29 nagađanja i poslije prvobitnog šoka, organizator je odlučio nastaviti s pripremama, uz reorganizaciju i promjene. Iako je titula Novosađanima pomaknuta za 2022. godinu, iz razgovora s organizatorima je jasno da se pripreme vrše u skladu s trenutnim zdravstvenim preporukama, te je "forma izražavanja prilagođena okolnostima" (Jovanov, intervju 2020.). S obzirom da je i Novi Sad morao preći na digitalne oblike izvođenja programa to se pokazalo jako uspješno te možda i bolje nego da su neke izvedbe bile uživo. Određeni programi, poput predstave Papa Jovana, imali su više od 7.500 pregleda, a sadržaji su stigli do ukupno 80.000 ljudi, što je puno više nego što bi predstave bili posjećene uživo. Novi Sad je imao više vremena za prilagodbu programa pandemiji, ali svejedno se ne umanjuje zahtjevnost tog zadatka. Veliki naglasak stavljen je na domaće umjetnike isto kao i u Rijeci te na lokalno stanovništvo. Organizirano je oko 4000 programa te je na kraju sudjelovalo preko 6 tisuća umjetnika iz preko čak 50 zemalja. Jedan od najposjećenijih događaja ne samo u Novom Sadu, već i u Srbiji je bila izložba „Vreme i vasseljena“ koja je tijekom čitave 2022. godine izazivala veliku medijsku pažnju. Spoj digitalnog i analognog umjetničkog izraza, izložba je slavila veliki um i stvaralaštvo Milutina Milankovića. Prema službenim izvještajima Europske komisije (Novi Sad ECC 2022 - third monitoring report, listopad 2022.), Novi Sad je bio jedan od najuspješnijih gradova u priprema fazi, potom je proglašen jednom od top tri svjetske turističke destinacije, a onda je i dobio nagradu Melina Merkuri za najuspješniju realizaciju projekta, kao i Nagradu za najbolji europski trend brend u kulturi. Kao neke od negativnih učinaka na Novi Sad možemo navesti pretjerane gužve, povećano onečišćenje radi velikog broja ljudi te povećane cijene. Smatram da je Novi Sad cijeli projekt realizirao u potpunosti kako je i trebalo biti, što potvrđuju i brojne nagrade koje su primili.

4.3. Usporedba Rijeke i Novog Sada

Rijeka i Novi Sad imali su više poteškoća kao Europske prijestolnice kulture radi pandemije korona virusa. Kod Rijeke možemo uočiti da su imali velikih problema sa organizacijom rada i da su se vrlo nespretno snašli unutar tima koji je bio zadužen za izvedbu projekta. Iako se i Novi Sad našao u istoj situaciji, ipak su imali više vremena prilagoditi svoj program te napraviti promjene. U situaciji s Rijekom, nitko nije znao koliko će pandemija trajati, kakve će biti posljedice te koliko će zapravo utjecati na život, a kamoli na projekt EPK. Uspjeh projekta može se ocijeniti iz različitih perspektiva, uključujući aspekte kulturnog, društvenog, gospodarskog i urbanog razvoja. U Rijeci je najveći procvat program doživio u trećem kvartalu 2020. kada je sveukupno bilo preko 50 tisuća posjetitelja na 390 programa, dok je u Novom

Sadu posjećenost bila gotovo 500 tisuća. Rijeka je u planu imala obnoviti i sagraditi nove objekte, ali iz izvješća o radu na kraju godine titule se još radilo na 7 projekata koji su trebali biti obnovljeni. Novi Sad je obnovio i razvio 40 tisuća m² u svom području i okolici. Rijeka se našla na meti kritika u medijima radi ostavki koje su se dogodile unutar firme Rijeka 2020 d.o.o. te reorganizacije tima bez ikakvih upozorenja, dok je Novi Sad imao veliku podršku što domaćih, što stranih medija.

Možemo zaključiti da je Novi Sad uspješnije proveo realizaciju projekta. Rijeka se suočila sa brojim izazovima u kratkom vremenskom periodu te su i neki članovi tima dali ostavku. Za 2020. godinu se u Rijeci predviđao rekordni broj turista te nažalost radi pandemije nije bilo tako, ali čini se kao da organizacijski tim nije u potpunosti bio predan zadatku i izvršenju istog. Kada je pandemija krenula, tim od 70 ljudi spustio se na tim od 20 ljudi tvrtke Rijeka 2020, i to je značajno utjecalo na cijelu izvedbu projekta. Smatram da su obje prijestolnice imale jako velike izazove i zadatke pred sobom jer su se našle u neizvjesnoj situaciji sa puno pitanja na koje nitko nije imao odgovore. Po njihovim primjerima možemo vidjeti kako uvijek postoji bolje i više te da nas nekada pritisak potakne na inovativne i bolje ideje.

OSTVARENI REZULTATI	RIJEKA	NOVI SAD
BROJ POSJETITELJA NA PROGRAMIMA EPK	160 tisuća posjetitelja	500 tisuća posjetitelja
OBNOVLJENE ZGRADE KULTURE	Dva središta kulture	Pet središta kulture

Tablica 3 – usporedba ostvarenih rezultata Rijeke i Novog Sada

Zaključak

Od svog početka 1985. godine projekt Europske prijestolnice kulture pokazao se uspješnom inicijativom za transformiranje imidža gradova. Preko 60 gradova nosilo je titulu sa puno izmjena zakona i pravila, ali sa istim ciljem. Neki od ključnih pokazatelja uspješnosti projekta su promoviranje kulture raznolikosti, baštine i suvremeni umjetnički izraz. Programi privlače lokalne i međunarodne umjetnike te na taj način potiču međukulturnu razmjenu i suradnju. Projekt stavlja snažan naglasak na društvenu koheziju, potiče građane na sudjelovanje uključujući različite skupine i marginalizirane populacije u kulturne aktivnost. Ekonomska korist za grad i regiju je značajna. Priljev turista i posjetitelja dovodi do povećane potrošnje na smještaj, restorane, prijevoz i kulturna iskustva. Raste i broj prilika za zapošljavanje. Ostavlja trajno nasljeđe koje koristi lokalnom gospodarstvu i nakon godine EPK. Oduvijek je misija ista – ujediniti različitosti i jačanje kulturnog razvoja grada. Rijeka se, kao i ostatak svijeta, suočila sa neviđenom globalnom krizom u trenutku preuzimanja titule. Program koji se pripremao četiri godine, morao se prilagoditi novonastaloj situaciji u svega dva mjeseca. Novi Sad je imao više vremena prilagoditi programa (oko godinu dana), ali je svejedno bilo izazovno. Gledajući samo Rijeku, smatram da se uspješno prilagodila novonastaloj situaciji, ali u usporedbi s rezultatima Novog Sada, moglo je biti puno bolje. Pravi rezultati projekta vide se tek nakon par godina, ali po trenutnom Novi Sad je zaslužen odnio nagrade.

Veliku važnost u ovakvim projektima imaju organizacijski tim i vizija i misija tima. Raspad firme koja je bila zadužena za izvedbu projekta Rijeke je uvelike utjecalo na tijek i razvoj daljnjih ciljeva koji su se možda i prisilno izmijenili radi pritiska na firmu Rijeka 2020 d.o.o.. Novi Sad je od početka imao izvanredan tim koji je i danas nakon godine titule aktivan. Možemo zaključiti da sami projekt Europske prijestolnice kulture utječe pozitivno na imidž grada, razvoj kulture i povezivanje stanovništva ukoliko je i tim zadužen za realizaciju okupljen sa istim ciljem. Svakako oba grada su profitirala od samog projekta jer su stekli veću popularnost, priliku da pokažu svoj potencijal te se nadam da će se kroz par godina uistinu vidjeti plodovi rada.

Bibliografija

Web izvori

1. „Evaluating three decades of the European Capital of Culture programme: a difference-in-differences approach“ 2016. <https://core.ac.uk/download/pdf/141228935.pdf> (Stranica posjećena 20.6.2023.)
2. Europski parlament, 2019. „U potrazi za savršenim kulturnim događajem“ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/644196/EPRS_BRI\(2019\)644196_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/644196/EPRS_BRI(2019)644196_EN.pdf) (stranica posjećena 20.5.2023.)
3. „Monitoring and evaluation od the Rijeka 2020 ECOC project“, 2020 <https://rijeka2020.eu/en/monitoring-and-evaluation-of-the-rijeka-2020-european-capital-of-culture-project/> (Stranica posjećena 15.06.2023.)
4. TIM RI 2020 - „Prijavna knjiga rijeka2020“, 2016. <https://rijeka2020.eu/prijavna-knjiga-rijeke-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-godine/> (Stranica posjećena 17.6.2023.)
5. „Otvorenje europske prijestolnice kulture“, 2020. <https://rijeka2020.eu/program/izvan-pravaca/manifestacije/otvorenje-europske-prijestolnice-kulture/> (Stranica posjećena 17.6.2023.)
6. Podaci o turističkom prometu u Rijeci, 2020. <https://visitrijeka.hr/statistika/> – (Stranica posjećena 22.7.2023.)
7. Promotivna knjiga Novi Sad 2022, 2021 https://novisad2022.rs/wp-content/uploads/2021/12/book_1_ns-2022.pdf – (Stranica posjećena 15.6.2023.)
8. Rijeka 2020 izvještaj o radu (br. 3/2020) za razdoblje od 1.1.2020. do 30.09.2020. godine https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2020/12/IZVJESTAJ-O-RADU-br.3-ZA-RA_ZDOBLJE-1.01.2020.-30.09.2020..pdf (Stranica posjećena 20.7.2023.)
9. Prijedlog odluke Europskog Parlamenta i Vijeća o izmjeni Odluke br. 445/2014/EU o uspostavljanju inicijative Unije za Europske prijestolnice kulture u razdoblju od 2020. do 2033. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0384&from=EN> (stranica posjećena 17.06.2023.)
10. „Analizirali smo prvo hrvatsko kulturno prijestolništvo – ono riječko“, 2021. https://www.novilist.hr/rijeka-regija/rijeka/epk-je-gotov-zivio-epk-analizirali-smo-prvo-hrvatsko-kulturno-prijestolnistvo-europe-ono-rijecko/?meta_refresh=true (Stranica posjećena 23.7.2023.)
11. „Novi Sad: european capital of culture 2022“, 2023. <https://www.sustaineurope.com/novi-sad-european-capital-of-culture-2022-20230110.html> (Stranica posjećena 15.7.2023.)
12. „Započeo Novi Sad EPK 2022“, 2022. <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/zapocao-novi-sad-epk-2022-brojni-programi-posveceni-milevi-einstein-ali-i-modi-jovanke-broz-15145372> (Stranica posjećena 20.7.2023.)

13. „Novom Sadu i nagrada za najuspešnije prestonice kulture“, 2021. <https://www.mojnovisad.com/vesti/novom-sadu-i-nagrada-za-najuspesnije-prestonice-kulture-id44052.html> (Stranica posjećena 20.7.2023.)
14. „Novi Sad third monitoring report“, 2022. <https://novisad2022.rs/wp-content/uploads/2021/12/ecoc-2022-novi-sad-third-monitoring-report.pdf> (Stranica posjećena 20.7.2023.)
15. „European Cultural Capital Report 2“, 2009. https://www.researchgate.net/publication/241856585_European_Cultural89974c/European-Cultural-Capital-Report-2.pdf (Stranica posjećena 10.06.2023.)

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1	Ostvareni dolasci i noćenja domaćih i stranih turista	14
Tablica 2	Ostvareni dolasci i noćenja domaćih i stranih turista 21./22.	15
Tablica 3	Usporedba ostvarenih rezultata Rijeke i Novog Sada	24

Slike

Slika 1	Logo Rijeke za EPK „Luka različitosti“	8
Slika 2	Organigram Rijeke 2020.	10
Slika 3	Logo Novog Sada – EPK 2022	16